

ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԵՅԱՆ

1878-1945

Հայ բանաստեղծ, հրապարակախոս և հասարակական գործիչ **Վահան - Գալուստի Թեքեյանը** ծնվել է 1878 թ. հունվարի 21-ին Կ. Պոլսում: Սովորել է ծննդավայրի Ներսեսյան, Պերպերյան, Կեդրոնական վարժարաններում: Աշխատել է Պոլսի ապահովագրական ընկերություններից մեկում, այնուհետև որպես առևտրական պաշտոնյա մեկնել է Անգլիա, Ֆրանսիա, Գերմանիա, Եգիպտոս: 1905թ.Ալեքսանդրիայում հիմնադրել է «Շիրակ» հանդեսը: 1908թ. այն փոխադրել է Պոլիս և հրատարակել որպես շաբաթաթերթ: Թեքեյանը նաև «Արև», «Ժողովրդի ձայն» և այլ պարբերականների խմբագիրն է եղել: Ժամանակի որոշ պարբերականներին աշխատակցելիս հանդես է եկել **Ասուպ, Սկայորդի, Համշիրակ Բ** և այլ ծածկանուններով: Հայ ժողովրդի մեծ ողբերգության օրերին Թեքեյանը զբաղվել է որբ մնացած երեխաների ճակատագրի հարցերով: Հետագայում ուսուցչական գործունեություն է ծավալել Կ. Պոլսի, Կիպրոսի և այլ վայրերի հայկական ազգային վարժարաններում:

Թեքեյանը գրական գործունեությամբ է զբաղվել 19-րդ դարի 90-ական թվականներին՝ դառնալով արևմտահայ դասական բանաստեղծության վերջին և սփյուռքահայ բանաստեղծության առաջին խոշոր դեմքը:

Բանաստեղծի առաջին ստեղծագործությունը՝ «Կաղանդը Կեսարիո մեջ», 1894թ. տպագրվել է Պոլսի «Հայրենիք» թերթում, իսկ առաջին ժողովածուն՝ «Հոգեր»-ը՝ 1901թ. Փարիզում: 13 տարի հետո՝ 1914-ին, լույս է տեսնում բանաստեղծի 2-րդ ժողովածուն՝ «Հրաշալի հարություն» վերնագրով: Վարուժանի նման նա էլ է հայ ժողովրդի հերոսական անցյալն ու փառավոր օրերը հակադրում իր ժամանա-

կի տխուր իրականությանը: 1918թ. տպագրված «Կես գիշերեն մինչև արշալույս» գրքում բանաստեղծը նկարագրում է Եղեռնի սարսափները, բնաջնջվող ժողովրդի ողբն ու տառապանքը: Այնուհետև հրատարակվել են Թեքեյանի «Սեր» (1933), «Հայերգություն» (1943) և «Տաղարան» (1944) ժողովածուները, որոնցում բանաստեղծը գրել է Սովետական Հայաստանի մասին, ոգևորվել նրա առաջադիմությամբ, ինչպես նաև փառաբանել Հայրենական մեծ պատերազմում հայրրդիների հերոսական գործերն ու սխրանքը: Վահան Թեքեյանի բանաստեղծությունների մասին Վահագն Դավթյանն ասել է հետևյալը. «Թեքեյանի լավագույն բանաստեղծությունները կարդալիս ինձ միշտ թվացել է, թե կանգնել եմ մեր ճարտարապետական որևէ նշանավոր կոթողի դեմ՝ նույն խորհրդավոր խոհունությունը, ձևերի նույն ներդաշնակությունը, նույն անզարդ ու զուսպ վեհությունը»:

Թեքեյանը գրել է ոչ միայն չափածո, այլև արձակ գործեր: Նրա՝ գաղութահայ կյանքի ու ազգային-ազատագրական շարժումների մասին պատմվածքները սիրվել ու գնահատվել են ընթերցողների կողմից: Գրողը նաև ճանապարհորդական նոթերի, բազմաթեմա հոդվածների ու գրական արժեքավոր նամակների հեղինակ է: Ունենալով բանաստեղծական վառ երևակայություն ու վերլուծական միտք՝ Թեքեյանն իր ստեղծագործություններում կյանքի գաղտնիքները ըմբռնելու փորձ է արել, միաժամանակ վեր է հանել մարդկային հասարակության մեջ տեղ գտած անարդարություններն ու նրանում առկա կեղծ հարաբերությունները: Իր շատ երկերում գրողն անդրադարձել է հայ ժողովրդի պատմությանն ու ավանդություններին և հենց այդտեղից է քաղել իր զրույցների թեման ու ներկայացրել մշակումների տեսքով: Թեքեյանը նաև թարգմանություններ է արել Շեքսպիրի, - Բողլերի, Վեռլենի և այլոց բանաստեղծություններից:

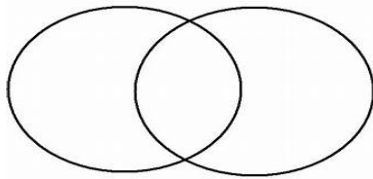
Թեքեյանը կյանքից հեռացել է 1945թ. ապրիլի 4-ին Կահիրեում և հուղարկավորվել տեղի հայկական գերեզմանատանը:

Սիրված գրողի գրական ու հասարակական գործունեությունն արժանացավ իր արդարացի գնահատականին. 1947 թ. Բեյրութում հիմնադրվեց Թեքեյան մշակութային միությունը, որն ունի հայկական մշակույթն ու արվեստը սփյուռքահայության մեջ տարածելու մեծ առաքելություն:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Դիտիր «Առաջին այրեր» վավերագրական ֆիլմը՝ նվիրված Վահան Թեքեյանին:

2. Համացանցից գտիր և ուսումնասիրիր Վահան Թեքեյանի կյանքին և հասարակական գործունեությանը վերաբերող տեղեկություն:
3. Ներկայացրո՛ւ գրողի կենսագրական փաստերը, ստեղծիր հեղինակի գրական դիմանկարը:
4. Մատնանշիր Թեքեյանի դերը արևմտահայ և սփյուռքահայ գրականության զարգացման գործում:
5. Ըստ քեզ՝ որո՞նք են արևմտահայ և սփյուռքահայ գրականության ընդհանրություններն ու տարբերությունները: Ներկայացրո՛ւ Վենի տրամագրի միջոցով:

6. Ընթերցիր «Դուռ մերինն ես», «Գողթան երգիչներ», «Գեղոն Սոսյաց անտառին», «Հայ հոգիին», «Եկեղեցին հայկական», «Տաղ հայերեն լեզվին», «Ահավոր բան մը այնտեղ...», «Տարագրություն», «Ոսկեմարտ», «Աղվորները», «Քու հիշատակդ այս գիշեր...», «Ես սիրեցի» և այլ բանաստեղծություններ քո ընտրությամբ:
7. Վերլուծիր սիրային, հայրենասիրական և խոհական բանաստեղծությունները:
8. Մեկնաբանիր հայրենիքի ցավը, նրա նկատմամբ տաճած մեծ սերը, նրա ապագայի նկատմամբ ունեցած մեծ հավատը ներկայացնող հայերգական գործերը:
9. Կարդա՛ «Տաղ հայերեն լեզվին» բանաստեղծությունը, ընդգծիր հայոց լեզվի նկատմամբ սերը ներկայացնող համեմատությունները:
10. Գտիր լեզվի և այն կրող ժողովրդի ճակատագրի ընդհանրությունները ներկայացնող տողերը:

ՏԱՂ ՀԱՅԵՐԵՆ ԼԵԶՎԻՆ

Քեզ, Հայ լեզո՛ւ, կը սիրեմ մրգաստանի մը նըման...
Մեր Անցյալին թանձրախիտ սովերներուն մեջ՝ կարծես
Մեյ-մեկ պտո՛ւղ՝ քու բոլոր բառերդ ինձի կ' երևան,
Ռոռնց մեջեն կը քալեմ ու կը քաղե՛մ զանոնք ես...:

Մրգաստանի՛ մը նըման կը սիրեմ քեզ, Հայ լեզո՛ւ...
Մեր հայրենի պալատեն, պարտեզներեն մնացորդ՝
Դալարագեղ դուն պուրա՛կ, որ դիմացար դարերու,
Եվ կը մընաս միշտ առույգ, հին ավիշովդ կենսահորդ...:

Ծառերուդ մեջ հովանուտ կ' երթամ խինդով մ 'անսահման,
Արմատներուդ, ճյուղերուդ վրա նայելով հիացիկ,
Զարմանալով, թե ինչպե՛ս դուն մնացիր՝ երբ սաստիկ
Քամին քու շուրջդ փըչեց եւ տապալեց ամեն բան...:

Մէյ — մէկ պտուղ գույնզգույն՝ ամբողջ բառե՛րդ ահա՛,
Հյութե՛ղ բառերդ՝ զոր որքա՛ն հասունցուցին արևներ,
Բառե՛րդ, որոնք այս պահուս շրթա՛նցս վրա եմ բռներ,
Բառերդ որ քիմքըս կ' օձեն և կ' սփոփեն սիրտս հիմա...:

11. Կարդա՛ «Քու հիշատակդ այս գիշեր...» բանաստեղծությունը, ցոյց տուր քնարական հերոսի կերպարի զարգացումն ու փոփոխությունը:
12. Ցոյց տուր բանաստեղծի վարպետությունը սիրո վերհուշը ընթերցողի համար հույզի վերածելու հարցում:

ՔՈՒ ՀԻՇԱՏԱԿԴ ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ...

Քու հիշատակդ, այս գիշեր, զիս լալու չափ կը հուզե.
Կարծես մեկնած էր սրտես և գաղտնաբար այս գիշեր
Ետ կը դառնա, իր հին տեղն ու հին գգվանքը կ'ուզե,
Կը սեղմըվի գրկիս մեջ, կը բարձրանա կուրծքս ի վեր...:

Քու պատկերըդ աչքիս մեջ և քու ծայնըդ՝ ականջիս,
Կը թրթռնան այս գիշեր, երակներուս մեջ կարծես
Քաղցրահոտ շունչդ է լեցված, որ կ'զգլխես, կ'օրրե զիս,
Մինչ երեսես ալ կ'անցնին կարծես մատներըդ անտես:

Ետ կդառնան մի առ մի մեր հին ժամերն անկորուստ,
Կարավանին հետ աստեղց անոնք կ'ուզա՞ն վերստին,
Հոգիս փարա՛խն է բացվող ընդդեմ իր քա՛ղցրը հոտին:

Հիշատակովդ, այս գիշեր, կ'զգամ անչա՛փ զիս հարուստ,
Այնչա՛փ բարի, երջանիկ... որ գթությամբ մը անհուն՝
Կը մտածեմ զայն բաժնել երկրի բոլոր խեղճերուն...:

13. Մեկնաբանիր ստեղծագործության կառուցվածքը: Ըստ կառուցվածքի՝ բանաստեղծության ռի տեսակն է: Նշիր արևելահայ այն բանաստեղծի անունը, որը զարգացրել է բանաստեղծական այդ ձևը:
14. Ընթերցիր Թեքեյանի «Եկեղեցին Հայկական» բանաստեղծությունը:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եկեղեցին Հայկական, ծննդավայրն է հոգվույս,
Ինչպես քարայր մ'ընդարձակ, պարզ ու խորհուրդ , մութ ու լույս,
Իր գավիթովն հյուրընկալ, իր լայն բեմով, ու հեռուն,
Կանգնած իր լուռ խորհանով, որ կարծես նավ մ' է ծրփուն. . . :

Եկեղեցին Հայկական, ես աչքըս գոց կը տեսնեմ,
Ու կը շնչեմ, կը լսեմ ` իր Հիսուսով մանկադեմ,
Իր սեղանեն մըխացող, գուլա - գուլա խունկերով,
Եվ իր պատերը ցնցող աղոթքներով ավելոռով. . . :

Եկեղեցին Հայկական բարձրը բե'րդն է հավատքին
Իմ պապերուս ` որ հողեն զայն քար առ քար հանեցին
Ու երկինքեն իջուցին զայն ցող առ ցող, ամպ առ ամպ
Ու թաղվեցա'ն անոր մեջ հանդարտությամբ, հեզությամբ. . . :

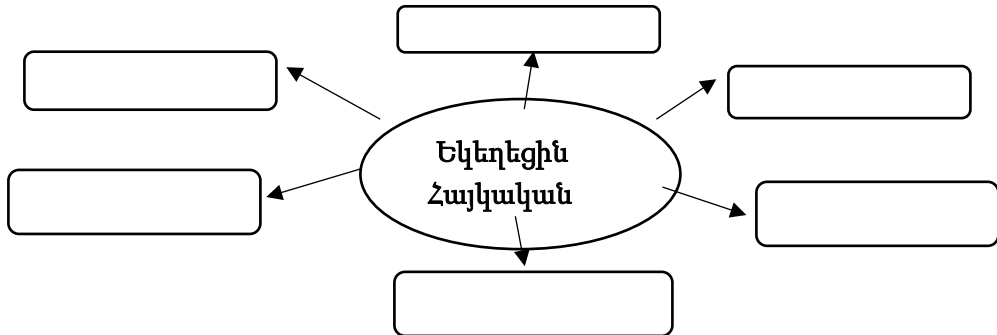
Եկեղեցին Հայկական մեծ վարագույր մ' է բանված,
Որուն ետև, սրկիհին մէջ կ'իջնե ի'նքը' Աստված,
Որուն առջև՝ գլխահակ կու գա իմ ազգըս ամբողջ
Հաղորդըվիլ Անցյալին հաց ու գինվով կենսառողջ:

Եկեղեցին Հայկական՝ ծովուն դիմաց ավելոծ
Նավահանգիստ մ' է խաղաղ, ցուրտ գիշերին՝ հո'ւր ու բոց,
Ու տոթակեզ ցերեկին անտառ մըն է ստվերոտ՝
Ուր շուշաններ կը ծաղկին Շարականի գետին մոտ:

Եկեղեցին Հայկական մեն մի քարին տակ գետնի
Դեպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամբա մը ունի.
Եկեղեցին Հայկական Հայ Հոգիին և Մարմնույն
Զրոհահանդերձն է փայլուն՝ մինչ իր խաչերն են դաշույն

Եվ զանգակներն են բոմբյուն, և երգն է մի'շտ հաղթություն. . .

15. Մեկնաբանիր բանաստեղծությունը, ցնյց տուր այն տողերը, որտեղ բանաստեղծը շեշտում է եկեղեցու՝ որպես տարագիր հայերին օտարության մեջ միավորող միակ օջախի դերը:
16. Դ՛րս գրիր եկեղեցին բնութագրող պատկերները:

17. Ներկայացրու բանաստեղծի լեզուն, ոճը, պատկերավորման միջոցները՝ բերելով համապատասխան օրինակներ: